

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN “DURMAYALIM” ADLI ŞİİRİ ÜZERİNE SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ ÇALIŞMASI*

Meriç GÜVEN¹
Cüneyt AKKUŞ²

Öz

İnsanlar duygu ve düşüncelerini çeşitli göstergeler aracılığıyla başkalarına iletirler. Muhataba iletmek istenen her mesaj sadece anlam değil aynı zamanda bir amaç da içerir. Mesajın anlam ve amacının belirleyicisi bağlamdır. Bağlam, bir olayı, fikri ya da metni anlamak ve değerlendirmek için gerekli olan unsurlar ve çevresel koşullar bütünüdür. Dolayısıyla dil aracılığıyla verilen her ürün kendi özgün koşulları içinde değerlendirilmelidir. Bir iletinin kullanımı sırasında üstlendiği anlamlar ve işlevler “söylem” olarak adlandırılır. Söylem, bir ifadeyi sözdizimsel olarak değil, pragmatik olarak ele alır. Dili aktarmak için kullanılan cümlelerin dilbilgisi öğeleri ve kurallarıyla bir araya gelerek bir bütünlük oluşturması sözdizimsel yönü iken, cümlelerin hangi amaçla söylendiği ve sonuç olarak ne istediği ise dilin pragmatik yönüdür. Söylemlerin ne söylemek istediğiyle ilgilenen disiplin ise bağlamsal Dilbilimdir. Bağlamsal Dilbilim, metinlerin nitel bir analiz yöntemi olan söylem analizi yoluyla incelenmesidir. Makalede Mehmet Âkif Ersoy'un “Durmayalım” şiiri söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Makalenin amacı, Âkif'in şiirinin kuru sözlerden ibaret olmadığı, aksine derin, aydınlatıcı, zengin ve kapsamlı bir sanat eseri olduğu düşüncesidir. Makalede şiirin anlam evreni, şiirin kendi inanç ve değerlerinin yanı sıra şiirin yazıldığı iklim dikkate alınarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Söylem, Söylem çözümlemesi, Bağlamsal dilbilim, Göstergebilim, Mehmet Âkif Ersoy

A DISCOURSE ANALYSIS STUDY ON MEHMET AKİF ERSOY'S POEM “DURMAYALIM”

Abstract

People convey their emotions and thoughts to others through various signs. Every message intended to be communicated to the recipient contains not only meaning but also a purpose. The determinant of the meaning and purpose of the message is the context. Context is the totality of elements and environmental conditions necessary to understand and evaluate an event, idea, or text. Therefore, every product conveyed through language should be evaluated within its own unique conditions. The meanings and functions an utterance assumes during its use are referred to as "discourse." Discourse deals with an expression not syntactically but pragmatically. While the syntactic aspect involves the grammatical elements and rules of sentences coming together to form a whole, the pragmatic aspect of language concerns the purpose behind the sentence and what it ultimately aims to achieve. The discipline that deals with what discourses intend to convey is contextual linguistics. Contextual linguistics is the examination of texts through discourse analysis, a qualitative analysis method. In the article, Mehmet Âkif Ersoy's poem "Durmayalım" (Let Us Not Stop) is analyzed using the discourse analysis method. The aim of the article is to demonstrate that Âkif's poem is not merely a collection of dry words but rather a profound, enlightening, rich, and comprehensive work of art. The article analyzes the poem's universe of meaning, taking into account the poet's own beliefs and values as well as the climate in which the poem was written.

Keywords: Discourse, Discourse analysis, Contextual linguistics, Semiotics, Mehmet Âkif Ersoy

* Bu makale, yazım süreci devam eden “Mehmet Akif Ersoy’un Safahat Kitabındaki Seçme Şiirler Üzerinde Söylem Çözümlemesi” adlı doktora tezinden hareketle yazılmıştır.

¹ Doç. Dr., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0003-2533-5272

² Doktorant, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Manisa-Alaşehir Bilim ve Sanat Merkezi Müdürü), ORCID: 0000-0002-7023-6401

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): cuneytakkus@hotmail.com

Başvuru Tarihi (Received): 03.02.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 17.07.2025

Giriş

Çalışmamızda Mehmet Âkif Ersoy'un "Durmayalım" şiirinin temaları, dili ve tarihsel bağlamı hakkında kapsamlı inceleme yapmak hedeflenmiştir. Şiir çözümlenirken Mehmet Âkif Ersoy'un şiir tarzının inceliklerine ışık tutmak için şiirin yapısı, dili ve imgeleri irdelenmiştir. Buna ek olarak, büyük bir imparatorlukken neredeyse yok olmaya evrilen bir devletin yeniden dirilmesinin kodları Mehmet Âkif özelinde bir Türk aydınının söylemleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Böylece dönemin sosyopolitik ikliminin bağlamsal analizi de ortaya çıkarıldı.

Bireylerin veya bireylerden oluşan toplumun zihniyeti, araştırma nesnesi olarak incelendiğinde, zihniyeti en açık şekilde ortaya koyulabilecek göstergelerin söylemler olduğu görülecektir. Söylemler, metinler aracılığıyla kayda geçer ve aktarılır. Metinlere iletişim işlevi kazandıran söylemler, geniş kitlelere hitap edebileceği gibi, özel grup veya kuruluşlara yönelik dar bir çevreye de hitap edebilir. Bir bakıma, söylemler somut metinler içinde kendini gösteren soyut fenomenlerdir.

Söylem, ağızdan çıkan veya çıkmayan her şey -ses tonu, jest, mimik hatta susma- olabilir. Bu bakımdan söylem sadece bir cümle değil, cümleler üstü kullanımdır. Cümleler üstülük, anlamın tek cümleyle sınırlandırılmadığı paragraf hatta eldeki iletinin söz gelimi metnin veya kitabın tamamından hareketle anlamın ve bağlamın ortaya çıkarılmasıdır. Söylem, günlük hayatta genellikle 'bir düşünceyi ortaya koyma tarzı' ya da 'klişeleşmiş, kalıplaşmış söz' anlamında kullanılsa da Dilbilimde sınırlarını genişleterek iletişimsel işlev ve amaçlarıyla bağımsız bir araştırma konusu hâline gelmiştir. Dilbilimle birlikte anılan ve bazen bir alt başlık olarak kabul edilen göstergebilim de söylemi kendi alanına dâhil eder. Söylem, üzerinde tartışmalı olan, çoğunlukla iki seçenekli bir çelişki durumu oluşturan ikilemleri ve dilemmaları ifade eder. Bu, insanı istenmeyen seçeneklerden birini seçmeye zorlayan bir tartışma, sorun veya düşünme sürecidir. Sonuç olarak, söylem her zaman var olduğu için, metinler belirli yöntemler kullanılarak incelenmeli ve nitel bir inceleme yöntemi olan söylem çözümlemesiyle tahlil edilmelidir.

Bir söylemin çözümlenmesi, yalnızca söylemi iletenin iletişim ortamını değil, aynı zamanda iletme süreciyle ilişkili psikolojik, sosyal ve tarihi bağlamları da göz önünde bulundurmaya gerektirir. Ancak alan yazında, söylem çözümlemesi için net bir yöntem önerisi bulunmamaktadır. Bu çalışmada, metin merkeze alınarak ve metnin sunduğu bulgulara dayanarak, çözümlenmeye çalışıldı.

1. Mehmet Âkif Ersoy

Mehmet Âkif Ersoy, Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerindendir. İstiklal Marşını yazdığı için Türk milletinin sinesinde haklı şöhrete sahiptir. Bu yönüyle, yalnızca edebi mirasıyla değil, aynı zamanda milli mücadelenin sembollerinden biri olmasıyla da bilinir. İstiklal Marşı, sadece bir sonucun değil, uzun sürecin ürünüdür. Âkif, Türk milletinin yüzyıllar süren kültürel ve toplumsal gelişimini derinlemesine inceleyerek kemale ermiş devletin süreç içerisinde bozulmasının ve çözülmesinin neticelerini tespit etmiştir. Kendisine sunulan her fırsatta, tespitini topluma aktarmaya çalışmış, farklı mecralarda – sohbetlerde, kürsülerde ya da edebi eserlerde – çöküşün sonuçlarını ve olası çözüm yollarını anlatıldı.

Âkif, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi, sosyal ve kültürel çöküşünün ne yapılırsa yapılsın önlenemez hale geldiği dönemde yaşamış önemli bir şair, mütefekkir ve toplumsal analizcidir. İmparatorluğun hem dış tehditler hem de iç çözümler nedeniyle zayıfladığı tarihsel arka plan, Âkif'in düşünce dünyasını ve edebi üretimini derinden etkilemiştir. Eserlerinde, dönemin siyasi karmaşası, toplumsal çalkantılar ve kimlik bunalımları detaylıca işlenmiştir. Âkif'in yazıları yalnızca edebi metin değil, aynı zamanda dönemin gerçek yansımasıdır. Âkif'in döneminde birçok farklı ideolojik akımların kendi arasında çatışmaları da düşünürlerin eserlerinde de kendini göstermekteydi. Mehmet Âkif'in düşünce dünyasında "İslamcılık" ve "Batıcılık" gibi iki temel

akım öne çıkmakta, buna karşılık "Milliyetçilik" veya "Türkçülük" gibi fikirler daha geri planda kalmaktadır. Âkif'in fikirselsel tutumu eserlerinde belirleyici rol oynamıştır. Âkif'in düşüncelerini ve edebi ürünlerini değerlendirirken, onun içinde yaşadığı tarihsel koşullar göz ardı edilmemelidir (Dalkılıç, 2017). Mehmet Âkif Ersoy, eserlerinde dönemin panoramasını ortaya koyarak aydınları ve okurlarını bilinçlendirmiş, içinde bulunulan menfi durumun farkına varılmasını sağlamıştır. Halkın ve askerinin cesaretini artırarak, ülkenin olası zorluklara karşı direncini güçlendirmiştir. Mehmet Âkif'in en temel amacı, refah içinde ve geleceğinden emin, vicdanı hür, ahlakı sağlam ve inancı tam bağımsız Türk/İslam milletinin varlığıdır. Dergilerine verdiği Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad isimlerinin anlamlarından da anlaşılacağı üzere o, okurlarına en doğru yolu göstermeyi hedeflendi.

Mehmet Âkif Ersoy, Millî Mücadelenin önemli aktivistlerindendir. Mondros Mütarekesi ile varlığı tehdit altına alınan Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu için Mustafa Kemal önderliğinde başlatılan Millî Mücadele'de aktif rol almıştır. Sürekli savaş içinde olan bir toplumun duygularının en önemli itici gücü moral ve mânevi destektir. Mehmet Âkif'in dînî donanımı ve edebi yeteneği, Millî Mücadele sürecinde etkin olmuştur. Onun söyledikleri, Millî Mücadele'nin özünü oluşturuldu.

Âkif'in aksiyoner ve edebi kişiliği Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın daveti üzerine Burdur Milletvekili sıfatıyla Meclis'te görev almasına vesile olmuştur. Mebus olduktan sonra Millî Mücadele'nin ruhunu canlandırmak ve halkın direniş azmini güçlendirmek amacıyla Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar, Afyon, Antalya, Konya ve Kastamonu gibi Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde halka ve askerlere yönelik etkili konuşmalar gerçekleştirmiştir. Âkif'in konuşmaları hem cephedeki Mehmetçiğin moralini yükseltmeye hem de Millî Mücadele'nin meşruiyetini toplumsal düzeyde pekiştirmeye yöneliktir. Özellikle Kastamonu'daki Nasrullah Camii'nde verdiği vaaz, Millî Mücadelenin maneviyatı açısından dikkat çekici örneklerinden biridir. Meclis kararıyla gerçekleştirilen vaaz, "Kastamonu Vaazı" olarak tarihe geçmiştir. Âkif, sözü edilen vaazda Batı'nın Osmanlı coğrafyası üzerindeki emperyalist emellerini derinlemesine tahlil etmiş, işgalci güçlerin siyasi ve kültürel hedeflerini teşhir ederek, halkı birlik ve direnişe çağırmıştır. Kastamonu vaazı Millî Mücadele'nin ideolojik temellerini güçlendirmesinde etkili bir konuşma olarak değerlendirilmiştir. Âkif'in faaliyetleri, onun yalnızca bir şair ve düşünür değil, aynı zamanda Millî Mücadele'nin aktif bir neferi olduğunu göstermektedir. Sevr Antlaşması'nın Osmanlı Devleti için felaket olduğunu halka halkın diliyle anlatmıştır. Batılı sömürgecilerin karşısına iman ve silahla direnmenin imanın bir parçası olduğunu telkin etti.

Âkif'in konuşmaları kayıtlara da geçtiği için Millî Mücadelenin en önemli belgelerindendir. Âkif, bir aydın olarak üzerine düşen vazifeyi dergilerinde edebi yazılarıyla; cami kürsülerinde ise dînî konuşmalarıyla yerine getirdi.

2. Söylem ve Söylem Çözümlemesi

Söylem, birçok anlamı barındırabilen çok katmanlı anlama ve kullanıma sahip bir kelimedir. Temelinde söz, ileti veya ifade anlamlarını taşısa da süreç içerisinde Dilbilimle birlikte bilimsel bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Göstergibilim alanında ciddi çalışmalar yapan Mehmet Rifat söylemi, sözü üretenin sorumluluğunu üstlendiği ve ortaya koyduğu söz, ifade ve göstergeler olarak tanımladı (Rifat, 2018).

Ahmet Kocaman'ın söylem konusundaki çalışmaları kapsamında, söylem kavramının kullanım alanları ve anlamları şu şekilde özetlenmiştir: "Söylem, retorik (etkili söz söyleme sanatı), anlatım tarzı, felsefî perspektif, dünya görüşü, doktrin, ideoloji, kavramsal çerçeve, sözlü ve yazılı ifade biçimleri, iletişimsel değer taşıyan birim, bireysel dil kullanımı (idiolect), üslup, dilsel yapı, perspektif ve ifade tarzı gibi çeşitli bağlamlarda ele alınmaktadır. Aynı zamanda sav, tez ve görüş bildirme anlamlarında da kullanılmaktadır" (Kocaman, 1996). Söz konusu açıklamalar söylem kavramının disiplinler arası nitelik taşıdığını, Dilbilim, felsefe, iletişim bilimleri ve sosyal bilimler gibi alanlarda geniş bir kullanım yelpazesine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İnsanlar arasında anlaşma aracı olarak kullanılan dil, anlaşmanın yanında farklı işlevler de üstlenmektedir. Söz üreticisi, içinde bulunduğu toplumun kendine verdiği imkanlarla yani ortak dille ileti üretir. İletiler, kim tarafından hangi amaç doğrultusunda üretildiğine göre farklı anlamlar kazanabilir. Bununla birlikte iletilerin edime dönüşme ihtimali de vardır. Dil, sadece sözden ibaret olarak kullanılabildiği gibi vücut hareketleri, yüz şekilleri ve ses tonuyla desteklenebilir. Her şekilde bir aktarım aracı olan dil, bu destekleyici unsurlar aracılığıyla, kullanıldığı yer ve zamana göre anlamlandırılır. Söz gelimi "Aybüke okula gitti." cümlesi bilgi vermek amacıyla kullanılabildiği gibi çeşitli edimleri yarı açık veya örtülü ifade edebilen sözceler yerine kullanılabilir. Söz gelimi:

1. Artık işe gidebiliriz.
2. Aslında bir yere gitmedi saklandı senin onu bulmanı bekliyor.
3. Uzun zamandır hastaydı okula gidememişti şimdi gitti. O artık iyileşti
4. Onu beklemeyin, siz gidin.
5. Zor da olsa en sonunda gönderebildim.

En sıradan cümleye hatta tek başına bir kelimeye bile kullanım durumuna göre sonsuz anlamlar yüklenebilir. Dolayısıyla cümle sadece kelimelerin gramatik ve sentaktik olarak belli düzende bir araya gelmesi değildir. Sentaktik ilişkiler arasındaki ilişkilerin yorumlanması ve en açıklayıcı düzeyde yapılandırılmasıdır. Özellikle duygu ve düşünce aktarım aracı olarak kullanılan dil, genel anlamda insanı ve toplumu ilgilendiren her türlü yönlendirme, siyasal doktrin ve fikir aktarımında başat rol üstlenir. Dilbilimde cümle ötesilik veya cümle üstülük diye tanımlanan kullanım dilin sınırlanamaz anlamlarını göz önüne serer.

Dilin sunduğu imkanların kendi terminolojisiyle sistemli şekilde incelenmesi Dilbiliminin doğmasına sebep olmuştur. Temelinde Ferdinand de Saussure'nin verdiği derslerin olduğu Dilbilim, yazın özelinde söylenirse edebi eserlerin oluşum süreçlerini ve anlam derinliklerini çözmeyi amaçlar. Yazarlar, metin aracılığıyla duygularını, fikirlerini ve daha baskın olarak doktrinlerini bir kodla aktarır. Yazarın dili kullanma becerisi ve bakış açısı yani biçemi metni zenginleştirirken metnin derin oylumlar kazanmasını sağlar. Yazar, iletisini aktarırken düşüncesinin hayata geçirilmesini bekler.

Göstergebilime göre anlamı olan her türlü yazın türü bir metindir ve inceleme nesnesi olarak kullanılabilir. Göstergebilimciler, çoğunlukla metinlerin çözümlenmesinde Greimas'ın "Göstergebilimsel" çözümleme yöntemini kullanır. Onlara göre Greimas'ın yöntemi evrenseldir dolayısıyla her türlü göstergeye uygulanabilir.

Dilbilimci Jacobson iletişimin net olarak ortaya çıkması için altı unsurun olması gerektiğini söyler. İletide altı unsurla bağlamı etkileyen ön kabul veya ön bilgiler sahip olunmazsa anlam duru şekilde kendini göstermez.

Jacobson'un bahsettiği altı unsur: Bir iletide öncelikle gönderici ve dolayısıyla bir alıcının olmasıdır. İki unsur "gönderici-alıcı" arasında bir ileti olması gerekir. İletiyi iletmeye yarayan araç kanaldır. İleti bir kodla iletilir. Bütün bu unsurları anlamlı kılan bağlamdır.

Dil ve dil dışı unsurlarla üretilen anlamın zihinde nasıl tasarlandığı ve ilişkilendiğini ve bu ilişkinin anlama nasıl etki ettiğini araştıran bir inceleme tarzıdır (Kalelioğlu, 2020).

Göstergebilimin ülkemizdeki öncü isimlerinden Tahsin Yücel de Göstergebilimin asıl konusunun 'anlam' olduğunu söyler. Ona göre göstergebilimin uğraş alanının merkezinde "anlam, anlamlama ve anlamlandırma" vardır (Yücel, 2015).

Göstergebilim, bu anlamlandırma etkinliği içinde ele aldığı inceleme nesnesini kendi sınırları içinde, kendi dilinde, tutarlı ve eşzamanlı olarak açık ve somut örnekler temelinde inceler. Yücel'e

göre göstergebilim, anlamlı bütünün anlam evrenini araştırmaya, bu evrenin oluşumuna katkıda bulunan ve bir işlevi olan her türlü olgu arasındaki ilişkileri ortaya koymaya ve böylece anlam üretim süreçlerini, yani anlamlandırmanın oluşum ve kavranış süreçlerini açıklamaya odaklanan bir yöntemler bütünüdür.

Dilbilimin öncüsü Saussure'ye göre Dilbilimin inceleme nesnesi "insan dilinin tüm yönleridir. Dilbilim, dile ait olan her şeyin kendi sınırları içinde çözümlenmesi ve tanımlanmasıdır. Saussure, ayrıca dil sistemleri ile göstergeler arasındaki ilişkiye değinerek, dil kavramları gösteren bir göstergeler sistemi olduğunu söyler.

İnsanlar, günlük hayatta yaşadığı çoğu şeyi ister istemez bir muhabata aktarma ihtiyacını hisseder. Belki de bu yüzden sosyal paylaşım platformları insanlar tarafından rağbet görmektedir. İnsanoğlu kendini, duygu ve düşüncelerini dil yoluyla aktarır. Bu anlatım sürecinin etkin bir şekilde gerçekleşmesi bireylerin içinde yaşadığı sosyokültürel olguların özelliklerine ve bunların bireyler tarafından karşılıklı olarak bilinmesine bağlıdır.

Günlük yaşamda, dilin sunduğu cümle yapılarıyla iletişim sağlarız. Dilin incelendiği bir bağlamda, derin sosyokültürel ve politik anlamlar taşıyan "güç" kavramını ele alınan olguların dışında bırakmak mümkün değildir. Bu doğrultuda dil; toplumsal, kültürel, siyasal ya da ideolojik düşüncelerin ifade edilmesinde ve bu yapıların arkasında güçlü toplulukların oluşmasında hem beceri hem de etki açısından vazgeçilmez bir role sahiptir. Bu nedenle, farklı toplumların kültürel ve ideolojik düşünce çerçevelerini şekillendiren söylemlerin temel yapı taşı "düşünce", bu düşünceleri ortak bir görüşe dönüştüren "ikna" çabasıdır. Düşünceleri dışı vuran araç ise dildir. Bu özellikler, anlatıların çeşitli anlam katmanlarında yapılandırılma süreci için de geçerlidir. Kültürel ve ideolojik düşünceler genellikle anlatıların derin katmanlarında saklıdır. Böyle bir durumda, bu düşünceler etrafında, toplumsal bakış açıları ve ideolojilere dayalı bir anlatı oluşturulur ve bu anlatıdaki hedef çoğunlukla okuyucuyu ikna etmektir (Kalelioğlu, 2020).

İnsanoğlu tarafından iletişim kurmak için kullanılan cümleleri tek başına dilbilgisel bağlaşık olarak ele almak cümleleri sınırlandırmaktır. Dilbilgisel bağlaşıklık cümlelerin yüklem, özne, nesne tümleçlerden oluşmasıdır. Oysa dil, sadece öğelerden oluşan yapı değildir. Dil kendisine sınırsız anlamlar yüklenebilmesiyle durağan olmayan, zenginleşebilen bir fenomendir.

Dil, kullanıcının tercihi göre yan anlamlar, mecazlar vs. ifadelerle, zamana, uzama, kullanım amacına göre anlamca genişleyebilir. Bunların çözümlenmesi ilk olarak bireysel veya toplumsal uzlaşmalarla olur. Dilin uzlaşmacı boyutu bizi "sözce" kavramına götürür.

TDK Çevrimiçi Sözlüğünde sözce, konuşmada konuşucunun ürettiği iki susku arasındaki söz zinciri parçası olarak tanımlanıyor. Mehmet Rifat'ın Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü'nde sözcük, Dilbilimdeki kullanımı ve göstergebilimdeki kullanımı olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Rifat'a göre sözce, dilin kendi içinde tamamlanmış ve anlamlı bir birimini oluşturur; sözce sözceleme eylemi sonucunda ortaya çıkan dil yapısıdır. İfadelerin biçimi ve kapsamı, söyleme eyleminin niteliğine bağlı olarak farklılık gösterir: Tek bir ünlem sözcüğünden, birden fazla cümleden oluşan anlamlı bir parçaya kadar her şey sözce olarak değerlendirilebilir (Rifat, 2018).

Boğumlama yoluyla ortaya çıkan insan sesi (articulé, articulated), kelimelerin oluşturduğu sözce (énoncé, utterance) ya da tümceleri, soru, ünlem, bildirim gibi anlamlı ezgilerle, bir çeşit armoniyle çeşitlendirir. Bu da sözlerin etkisini kevvettendirerek daha ayrıntılı, anlaşılır hale getirir. Örneğin, soru tümcesi ile bildirim tümcesinin ezgileri birbirinden farklıdır. Ayrıca sözceyi üretenler, birbirlerine söyledikleri, henüz tamamlanmamış sözlerinin tonlamasıyla, bu konuşma dilinin armonisini önceden ileterek iletişim kurarlar. (Sarica & Sarica, 2021).

Sözce, sözcelemeyle ortaya çıkar. Sözceleme TDK Çevrimiçi Sözlükte: "Sözceler belli bir bağlam ve durum içinde gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanmıştır." Bu dilsel pragmatiktir. Sözcenin

eylemsel karşılığı sözcelemedir. Sözceleme, dilin; öznel, bireysel amaçlı kullanımı olarak tanımlanabilir (Maingueneau, 1994). İletişimin karşılıklı olarak anlaşılması için biçimbirmelerin ve sözcelerın bir düzen içerisinde kullanılması gerekmektedir. Bir düzenden bahsedildiğinde kurallardan da söz etmek gerekir ancak Göstergebilimciler kural yerine "yapı"yı kullanmayı tercih ederler. (Erkman-Akreson, 2005). Sözü edilen verilerden hareketle denilebilir ki söylem, kısaca sözcelerın kullanım esnasındaki bağlamsal değeridir yani pragmatiktir.

Söylemin araştırma nesnesi olmasında önemli yeri olan Gee söylemi tanımlarken Dil, sosyal bir kurum olarak, bireylerin düşüncelerini, değerlendirmelerini, yorumlarını, eylemlerini ve etkileşimlerini doğru zaman, bağlam ve araçlarla ifade etmeleri sonucunda ortaya çıkan dilsel yapılar bütünü olarak kabul edilir. Birey, söylemlerinde bir sosyal gruba ya da topluluğa üyeliğini, yakınlığını, ilgisini ya da karşıtlığını, aynı zamanda yargılayıcı veya değerlendirci bakış açılarını yansıtarak kendini konumlandırır (Gee, 2005). İletiler, barındırdıklarıyla kullanıcıyı deşifre eder.

Söylem kavramına ilişkin söylenebilecekler, sınırlı çerçeveye indirgenemeyecek kadar geniş ve kapsamlıdır. Söylem, bir iletişim sürecinde ortaya çıkan her türlü veridir. Dilbilimsel açıdan, söylem yalnızca cümle düzeyini aşan birim olarak ele alınırken, sosyolojik perspektiften bakıldığında toplumsal pratikler ve uzlaşım sal etkileşimlerle şekillenen sözel bütündür. (Elbirlik & Karabulut, 2015). Söylem, yalnızca dilsel yapı olmanın ötesinde, toplumsal ve kültürel bağlamlarla girift olgudur.

Dil, hiçbir zaman tek bir bütün olarak ortaya çıkmaz; her zaman söylemler halinde karşımıza çıkar. Ancak söylemlerin anlaşılabilmesi ve iletişim işlevlerini yerine getirebilmesi için, dilin ortak şifresine ihtiyaç duyulur. Yine de her bireyin söylemi birbirinden farklıdır. Dizge (sistem), bir anlamda söylemlerin toplamıdır, ancak söylemler de dilin ortak şifresini kullanır. Bu nedenle, bireysel söylem ile ortak şifre/dizge arasında karşılıklı bir etkileşim vardır; biri olmadan diğeri var olamaz (Erkman-Akreson, 2005). İletişimin kodları anlamın ortaya çıkmasını sağlar.

Söylem, ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesi gibi dil pratiklerinin eyleme dönüştüğü süreçleri kapsar. Söylem, sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik alanlar da dahil olmak üzere, toplumsal hayatın tüm yönleriyle yakından ilişkilidir (Sözen, 1999). Yapılan söz konusu tanım söylemin hayatın her alanında insanın karşısına çıkmasının doğal olduğunu gösterir.

Bir metin, temelde bir göstergedir. Ancak şunu unutmamak gerekir: Gösterge, kendisine değil, daima kendi dışındaki bir şeye işaret eder. Gösterge, gösterdiği durum, nesne ya da olgunun bizzat kendisi değildir; yalnızca o durum, nesne veya olgu hakkında bize bilgi verir (Erkman-Akerson, 2005: 21). Roland Barthes, S/Z adlı eserinde metinleri çözümlerken beş temel koddan bahseder. Bunlardan biri de Söylem (Symbolic) Kod'dur. Barthes'e göre bu kod, metindeki semboller, imgeler ve temalar aracılığıyla metnin daha derin ve geniş anlamlarını ortaya çıkarır (Barthes, 1996).

Söylemlerin kullanılması söylemlerin çözümlenmesine yönelik çalışmalara zemin hazırlamıştır. Z. S. Harris'in tümceleri de öbür birimler gibi dağılımsal açıdan incelemeye başlamasıyla Dilbilimin önünde yeni bir alan (söylem çözümlemesi) açılmıştır. Böylece tümcelerin birbirlerine eklenme kuralları araştırılmış, dağılımsal ölçütler dışında dönüşümsel ölçütler de incelemelere yön vermiştir. Söylem, sözceleme ediminin gözlemlenebilir sonucudur. İletişim amacıyla dilsel araçların kullanılmasından kaynaklanır. Söylem, yalnız bilgilerin iletilmesi için değil, alıcıyı eyleme özendirmek ya da sadece kişilerarası ilişkiler kurmak için de kullanılır (Harris,2002).

Söylem analizi, dilin yalnızca iletişim aracı olmasının ötesinde, sosyal bağlamlarda nasıl kullanıldığını, anlamlandırıldığını ve yorumlandığını inceleyen disiplinler arası bir alandır. Söylem analizi söylemi bir "sosyolinguistik çalışma", bir "metin analizi", bir "sosyal analiz" ya da bir "eleştirel analiz" olarak değerlendirir. Her ne kadar bu yaklaşımlar farklı perspektifler sunsa

da, söylem analizi genellikle bu bakış açılarını birleştiren ve söylemi "refleksif" ya da "eleştirel" inceleyen bir yöntemdir. Söylem analizi, dili yalnızca bir "eylem" ya da "iletişim formu" olarak değil, bir "sosyal pratik" olarak görür. Bu yaklaşım, dilin toplumsal bağlamlarda nasıl işlev gördüğünü, iktidar ilişkilerini nasıl yansıttığını ve sosyal gerçekliği nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalışır. Söylem analizi, dilin her türlü boyutunu bir arada ele alan kapsayıcı bir analiz yöntemidir (Sözen,2017). Söylem analizi, dilin dinamik ve çok boyutlu doğasını anlamak için farklı disiplinlerden beslenen ve söylemi hem bir iletişim aracı hem de bir sosyal eylem olarak yorumlayan bir yaklaşımdır.

2.1. Söylem Çözümlemesi

Söylem Çözümlemesi Dilbilimle beraber gelişen ve geçmişi çok eskilere dayanmayan bir inceleme yöntemidir. Temel ilkesi üretilen ürünleri kendi bağlamı içerisinde değerlendiren sözceler cümleler üstü ve disiplinler arasıyla incelemektir. Söylem analizi (discourse analysis), dilin bağlam temelinde incelenmesi olarak tanımlanabilir. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren Batı'da dil alanında çalışma yapan akademik çevrelerde büyük ilgi görmüştür. Dilbilimaraştırmacıları, dili ve dil ile verilen ürünleri cümleden büyük birimler olarak analiz etme eğilimine girmişlerdir. Söylem analizinin ilgi görmesine kadar dil çalışmaları genellikle dilin gramer kurallarıyla sınırlandırılmış, cümle, dil incelemelerinin temel birimi görülmüştür. Cümle yapılarının analizine dayanan dilbilgisi metinDilbilimle beraber (text linguistics) gramer kurallarının cümle düzeyinden metin düzeyine taşınması gerektiğini ortaya koymuştur. Söylem çözümlemesi anlamı merkeze alan "metin grameri" olarak adlandırılabilir farklı ve bütüncül incelemeyi esas alır (Çakır, 2020). TDK Çevrimiçi sözlüğe göre disiplinler arası ifadesi belirli bir kavramın, sorunun veya konunun farklı disiplinlerin bakış açılarıyla değerlendirildikten sonra bir bütün hâline getirilmesi yaklaşımı olarak tanımlanmıştır. Söylem çözümlemesi yapılırken açık ifadelerin anlamlandırılmasından ziyade örtük anlamların üzerinde durulur. Söylem çözümlemesi, bir şeyi ifade etme biçimi olan söylemi inceleyen bir yöntemdir ve bu alanda ilk çalışmalar Harris (1952) tarafından gerçekleştirilmiştir (van Dijk, 1997). Postmodern paradigma içinde değerlendirilen bu yöntem, post-yapısalcı ve sosyal yapılandırmacı yaklaşımlarla ilişkilendirilir. Araştırmacıların ihtiyaçlarına ve bakış açılarına göre farklı teknikleri bünyesinde barındıran söylem çözümlemesi (Gür, 2013), dilin sosyal fenomenleri nasıl şekillendirdiğini inceler. Bu yöntem, söylemi sosyal dünyanın temel unsuru olarak kabul eder ve sosyal gerçekliğin ancak söylemin analiz edilmesiyle anlaşılabilirliğini öne sürer (Phillips ve Hardy, 2002).

Söylem çözümlemesi, söylemin oluşumunu ve sürekliliğini sağlayan kuralları, yapıları ve koşulları açığa çıkarmayı hedefler. İncelenen olay veya konuyu daha derinlemesine bir bakış açısıyla ele alarak, insana dair olguları bütüncül bir şekilde ve bağlamı içinde değerlendirmesi nedeniyle, geleneksel yöntemlere kıyasla daha fazla tercih edilmektedir (Fairclough,2003). Söylem Çözümlemesi sadece söyleneni çözmekle yetinmez. Asıl gayesi söylen/e/meyeni sebepleriyle birlikte araştırmaktır. Sosyal bilimlerde giderek önem kazanan söylem çözümlemesi, yorumlayıcı ve nitel araştırma yöntemleri arasında öne çıkan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Nitel araştırmalar, temelde "olguların, kavramların, sosyal gerçekliğin ve sosyal dünyanın" insanlar için taşıdığı anlamı keşfetmeyi amaçlar. Söylem çözümlemesi de toplumsal düzeyde kabul gören doğruların, değerlerin, gerçeklerin, güç dinamiklerinin ve fikirlerin nasıl ortaya çıktığını, sürdürüldüğünü, paylaşıldığını, çatıştığını ve değerlendirildiğini inceleyen bir yöntemdir. Söylem çözümlemesi, tanımlayıcı veya genelleme bir yaklaşımdan ziyade, üretken ve dönüşlü (refleksif) bir araştırma yöntemi olarak kabul edilir (Parker, 1992). Bu nedenle, bir söylem çözümlemecisi, incelediği söylemin yarattığı etkileri de dikkate alarak yorumlamalar yapar ve bu süreçte yeni bir söylem üretir (Gür, 2013).

Söylem Çözümlemesi yapılırken bağlam, söylemi üretenlerin her türlü psikolojik ve sosyal durumları, söylemin doğmasını etki eden öncüller ve söylemin oluşumunda kullanılan kelimelerin

tercih edilmesindeki sebepler irdelenir. Bu çalışmanın inceleme nesnesi Mehmet Âkif Ersoy'un Durmayalım adlı Manzumesidir.

2.2. Durmayalım Manzumesinin Söylem Çözümlemesi

Herhangi bir formda verilen bir iletinin bazı unsurları barındırması beklenir. Bu unsurları Jacobson iletişim şeması olarak adlandırmıştır. Jacobson'un iletişim şemasında altı unsur vardır. Bunlar: gönderici, alıcı, ileti, kanal, kod ve bağlamdır. "Durmayalım" adlı manzumede

Gönderici: Mehmet Âkif Ersoy'dur.

Alıcı: Okuyucudur.

İleti: Mehmet Âkif Ersoy'un "Durmayalım" adlı manzumesinde vermek istediği mesajlardır.

Kanal: Manzume (şiirsel metin)

Kod: 20.yy.nin ilk ilk çeyreğinin Osmanlı Türkçesi

Bağlam: Yıkılma devrinin Osmanlı Devleti

Gönderici

Manzumenin yazarı Mehmet Âkif Ersoy'dur. Âkif, resmi bir otorite değildir. Bu bağlamda muhatabına karşı müeyyide yetkisi yoktur. Âkif, bir münevver ve kanaat önderi vasfıyla vicdanî sorumluluk taşıyarak bu manzumeyi yazmıştır. Âkif, Mekteb-i Mülkiye ve Baytarlık Mektebinde okuyarak tahsil yapmanın yanında başta babası olmak üzere birçok din âliminden dersler almıştır. Bu arada Arapça, Farsça ve Fransızca da öğrenmiştir. Bunca ilmi faaliyetlerin yanında hafız da olmuştur.

Âkif Kuran-ı Kerimi sadece ezberlememiş aynı zamanda hayatına da tatbik etmiştir. Kuran-ı Kerim'de "İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten meneden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa eren onlardır (3/104)." Mealindeki ayetinde belirtildiği gibi Mehmet Âkif, topluma yol gösterme vazifesini öncelikle kendinde uygulamıştır. "Bana sor sevgili kâri" şiirinde söylediği gibi onun eserleri bir hisli yüreğin ağlayışından dökülen gözyaşlarıdır. Mehmet Âkif Ersoy'un, şiirlerinde söylenmesi gereken en acı sözleri bile kendine özgü estetik bir forma dönüştürdüğünü görmek çok zor değildir.

Alıcı

Manzumede Mehmet Âkif, muhatabına yani karşısındakine seslenmektedir. Karşısındaki ikinci tekil şahıs okuyucusudur. Fakat buradaki asıl hedef sorumluluk duygusunu taşımayan ve harekete geçmeyen kişilerdir. Zira Âkif'in şiirleri öylesine vakit geçirmek için okunabilecek sıradan şiirler değildir. Âkif'in şiirlerini okuyanların da Âkif kadar sorumluluk duygusu taşıması muhtemeldir. Hâl böyleyken şiirde hitap Âkif'in kendisine ve muhatabının dışında kalan üçüncü şahıslardır. Yani okumayanlar ve memleket adına kafa yormayanlardır. Âkif çeşitli vesilelerle okuyucularına bir hoca, önder veya rehber edasıyla seslenir. Bildiklerini ve değerlerini anlatır. Böylece okuyucusunda farkındalık duygusu yaratır ve örtülü olarak onlara toplumsal sorunlara karşı sorumluluk yükler.

Kanal

Durmayalım manzumesi Safahat'ın birinci kitabının altıncı sırasında yer almaktadır. Her ne kadar birimlere "dize kümelerine" ayrılmaya da manzume mesnevî kâfiye örgüsüyle yazılmıştır. Manzumenin ilk on altı dizesinde tahkiye "hikâye ederek anlatma" vardır. Metin ilerledikçe tahkiyenin açıklaması yapılır. Anlatımın dili didaktiktir.

Kod

"Durmayalım" adlı manzumenin de içinde bulunduğu Safahatın birinci kitabının yayım tarihi 1911'dir. Devrin edebî dili bu şiirde hâkimdir. Manzumenin dili ne divan şiirinin dili kadar ağır ve ağıdalı ne de aynı devirde bir akım hâline gelen Milli Edebiyatın dili kadar sadedir. Mehmet Âkif'in üslubuna hâkim olan bu kodun anlaşılması için en az orta düzeyde nahiv bilgisine ihtiyaç vardır.

Bağlam

Safahat kitabının içinde yer alan "Durmayalım" adlı manzume Devlet-i Aliye'nin hükmünü kaybetmesine ve dağılma dönemine girmesine denk gelmektedir. Bu dönemden önce Devlet-i Aliye'nin duraklama ve gerileme dönemleri yaşanmıştır. Bu süreçlerin olmasında birçok sebep sayılabilir. Mehmet Âkif'in yetişme tarzının ona vermiş olduğu formasyon gereği onun bakış açısı Kur'an merkezlidir. Ona göre yıkılışa götüren sebepler Kur'an'ın mesajlarından uzaklaşmanın sonucudur.

Mehmet Âkif Ersoy bu durumu "Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı, asrın idrakine söyletmeliyiz İslâmı" sözleriyle gözler önüne serer. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında onun düşüncelerinin aksine dini durağanlaştıran ve çağı yakalayamayan düşünceleriyle devleti etkisi altına almaya çalışan grupların varlığı bilinmektedir. Osmanlı geri kalmaya devam ederken batı muasır devlet olmuş ve Osmanlı devletinin topraklarına göz dikmiştir. Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemleri aynı zamanda İslam'ın da iyi temsil edildiği ve yükseldiği dönemlerdir.

Manzumenin Söylemi

Durmayalım manzumesi iki katmanda değerlendirilebilir. Birinci katman bireysel katmandır.

"Durmayalım" dilbilgisel olarak "dur-ma-y-a-lım" istek kipinin (optatif, subjuncitif) olumsuzluk birinci çoğul şahıs çekimidir. İstek kipi emir ve istek şekillerinin karışması ile ortaya çıkmıştır. Çekim her ne kadar istek kipi çekimi olsa da kip'in zaman'la hiç ilgisi olmadığı ve sadece ruh durumunu yansıttığı için başlık dua, azar, tavsiye hatta kuvvetli bir emir anlamı taşımaktadır. Aslında tüm anlatılar, en nihayetinde bir kurgu temeline dayanır. Yazar olarak adlandırdığımız kişi, belirli bir amaç doğrultusunda bir konu seçer ve kendi sanatsal yeteneğini kullanarak bu konuyu, çeşitli araçlar aracılığıyla okuyucunun zihninde canlandırır. Bu sürecin ötesinde ise metnin uzunluğu ya da kısalığı, biçimsel ve üslup farklılıkları ile kullanılan unsurların metin içindeki işlevleri gibi detaylar devreye girer (Tökel, 2017).

Manzume yolculuk metaforuyla başlamaktadır. Yolculuk bazı peşin kabulleri beraberinde getirir. Öncelikle amaç bir yere ulaşmaktır. Yolculuk öncesinde ön hazırlık yapılmalı ve olumsuz ön görülerin tedbiri alınmalıdır. Alınan tedbirlerle zihnen ve bedenen yolculuğa hazır olunur.

Yolculuk esnasında süreç bitene kadar durulmaması esastır. Yolculukta hedeflenen durmak yerleşmek değil mola. Mola, belli bir zaman sonra başlayacak olan hareketin peşinen kabulüdür. Yolculukla başlayan manzumenin izlediği (anlamla ortaya konan sezdiriş veya yönelim) yolculuk ile ilgili kelime ve kelime gruplarıyla örülmüştür.

Manzumenin Birinci İzleği

Bu izlek manzumenin ilk 16 mısralık birimidir. Bu birim Sa'dî diyor ki diye başlamıştır. Anlatıcı, Sa'dî'den anlattığı hikâyeyi kahraman (ben) bakış açısıyla anlattığı için manzumenin içindeki hikâyenin kahramanı Sa'dîdir.

Hikayedeki olay ayırıcı özellikleriyle bir kervan yolculuğundan alınan kesittir. Bu kesitte kervanın yolu çöle düşmüştür. Çölde yolculuk emniyetli olmadığı için yolcular istirahatlerinden vaz geçerek yollarına devam etmek zorunda kalmış fakat manzumenin kahramanı "Hiç kalmamış ki düşmüşüm

artık zebûn-i hâb" mısrasında söylendiği üzere yorgunluk ve uykusuzluğuna yenik düşerek uyumuş ve kervandan geride kalmıştır.

Kahramanın bu hâlde iken hikâyeye bir kişi daha dahil olur. Hikâyeye katılan kişinin "Uykum benim de yok değil amma bu deşt-zâr" sözleri onun da tıpkı kahraman gibi uykusu olduğu nufakat uykusuna yenik düşmediğini gösteriyor. Hikâyenin kahramanına uyarıda bulunmasından onun feraset sahibi, deneyimli ve tecrübeli birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Hikâyeye sonradan katılan kişi, yolcunun durumunun ve çöl tehlikelerinin farkındadır. Karbân, yolcuya çölün emniyetli bir yer olmadığını yolcunun uykuya yenik düşmemesini, kervana yetişmesini ve kervandan geri kalmamasını söyler ve onu uyarır. Tecrübesi olmayan yolcunun emin bir şekilde yola devam etmesi için bu olumsuzlukları bertaraf edecek donanımlara sahip olması gerekmektedir. Bu donanımlar, karbânın dilinden yolcuya aktarılır.

Manzumenin birinci izleğinde kahraman Sa'dîdir. Sa'dînin değer nesnesi yolculuğun emin bir şekilde sonlanmasıdır. Sa'dînin yolculuğunu emin bir şekilde tamamlanmasına engel olanlar tecrübesizlik, yorgunluk ve olumsuz çöl şartlarıdır. Çöl, susuzluğu ve kaybolma tehlikesini akla getirir. Manzumede yolcunun yardımcısı kervandaki bir başka yolcudur.

Manzumenin mekânı olan çölden söz edilirken: "beyaban-ı vahşet (vahşi çöl), deşt-zâr, âramgâh olur mu, aramgâh olur mu, bin bir türlü tehlike var" kelimeler ve kelime grupları kullanılmıştır. Manzumede kullanılan kelimeler ve kelime grupları çölün esenliksiz bir yer olduğunun göstergesidir. Tasvirler çölün neden bir anda geçilmesi gerektiğinin sebeplerini izah eder. Kullanılan kelime ve kelime grupları zihinlerde çöl hakkında olumsuz bir imaj uyandırır.

Manzumenin İkinci İzleği

Birinci izlek Sa'dî diyor ki mısrasıyla başladığı ve bir hikâye ile devam ettiği için anlatıcı hikâyenin bitmesiyle birlikte değişmiştir.

İkinci izlekte şair sözü teslim almış, sözlerini kendi anlatımıyla devam ettirmiştir. Anlatıcı ve dinleyici ekseninde sözler devam eder. İkinci izlekte şair manzumenin başındaki hikâyeyi anlatma sebebini açıklar.

Hikâye geleneğinde anlatıcı, muhatabının kıssadan hisse almasını ister. Anlatıcı, kıssadan alınması gereken hissenin alımlama yoluyla karşısındakinden anlamasını isteyebileceği gibi hikâyenin sonunda doğrudan kendi de söyleyebilir. Şair, "Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada/ Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın" mısralarıyla okuyucu yormadan vermek istediği mesajı doğrudan veriyor. Anlamı, gitmek istediğin yolların sonu gelmeyecek gibi görünse de sen yükünü al ve kervandan geride kalmaktan sakındır.

Mesaj okuyucuya aktarılırken bir yandan yüreklendirici üslup kullanılmış, diğer yandan okuyucunun birinci izlekteki yolcu gibi olmaması için şair tarafından uyarılmıştır. Tembihleyici ve uyarıcı tonda olsa da şairin söylediklerinin içselleştirilmemesi okuyucunun istikbali için olumsuzlukla sonuçlanacağından karbânın dikkat çektiği donanımlara sahip olmak hayati bir zorunluluktur.

Şair, yol ve yolcu metaforuyla okuyucuya birinci izlekteki engelleyicilerin giderilmesi için gereken donanımları burada vermiştir. Bahsi geçen engelleyiciler çöl şartları, yorgunluk, uykusuzluk, tecrübesizlik, karamsarlık ve umutsuzluktur. Bunlara karşın elde etmesi gerekenler şedd-i rahl etmek, himmete sahip olmak, kendinden öncekilere bakıp onların eserlerinden ders almak, tuttuğu yolda ısrarcı olmak ve içinde olduğu durumun farkında olmaktır.

İkinci izlekte geçen "Hangi müşküldür ki himmet olsun âsân olmasın" dizesindeki "himmetin olması" aslında bir kişinin kendisinden beklenmesi gereken edim ve dönüşümleri başkasına havale ederek onun yardımıyla yapması anlamında kullanılmıştır.

Tasavvufta "himmet istemek" bir müridin yapacağı işte şeyhinden onay alması veya dua beklemesi o duayla işin Allah tarafından kerametle çözülmesi anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla mısra manzumenin vermek istediği mesaja muhâlif bir mısradır. Kelimenin genel kullanımında bu anlam olsa da "himmet" kişinin kendi gücünü işi bitireceğine inanarak kullanmasıdır. Cihat etmek de aynı anlama gelmektedir. Mısradan sonra gelen "ibret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına" mısrası bu söylediklerinin dayanağıdır.

Eserler sadece kişilerin o anda gördüğünün kendisi değil bir sürecin sonucudur. Her eser kendinde aynı zamanda bir hikâye barındırır. Eserlerin hikayeleri en az kadim eserler kadar kıymetlidir. Kadim eserlerin yapılma süreçleri ve onu bırakanların yaşadıkları yolcuya örnek olmalıdır.

Şaire göre söz konusu donanımlarla donanmak kişinin başına gelebilecek her türlü zorluğun aşılmasında itici güçtür. Her şeyden önce olması gereken içinde bulunulan durumun farkına varmak, uyanmak ve eyleme geçmektir.

Manzumenin Üçüncü İzleği

Şair, ilk iki izlekte yol ve yolculukla ilgili metaforlar kullanmıştı. Üçüncü izlekteki "düşmemek madem elinden gelmemiş evvel senin" mısralarından yolcunun tercih etmediği dahası sonradan farkına vardığı bir yolculukta olduğu anlaşılmaktadır.

Üçüncü izlekte kullandığı metaforların nelerin göstergesi olduğunu "İşte âtidir o ser menzil denen âramgah/ karbân akvâm; çöl mazi, atalet sedd-i râh" mısraları açıklamaktadır. Mısralara göre varılması gereken menzil: gelecek, karbân: kavimler, çöl: geçmiş, atalet ise yola engel olan her şeydir. Şair, maznemenin devamında mâziyi tasvir ederken mugaylanzâr-ı dehşetnâk (dehşetli bir devedikenliği) kelime grubunu kullanmıştır.

Devedikeni güzel bir görüntüye sahip olsa da güzelliği bir yolcuyu aldatmamalıdır. Çünkü dikenler eziyet ve korku vericidir. Deve dikenliğinin olduğu yerde hayat bir ızdıraptır. Mazinin alternatifi âtidir. Âti, emin ve kutsal yerdir. İki tercih arasında yolda kalmak zahmetsiz olduğu için tercih edilebilir. Yolda kalmak zahmetsizdir ama yolda kalmanın -ataletin- bedeli mutlaka ağır olur. Hatta bu bedel intihar edercesine canını teslim etmek dahi olabilir. İntihar dinen haram olduğu için meskenete kapılıp yolda kalan sadece dünyasını değil ahiretini de tehlikeye atar.

Şair yolcuya olumsuz tutumları tercih etmesinden "şedaid iktihâmı" yani ataletle karşı şiddetli karşı geliş ve azmi kendisine düstur etmesini kuvvetli bir ısrarla tavsiye etmektedir.

Yolcunun bu teklifi kabul etme veya etmeme gibi tercihi elbette vardır. Fakat Şairin sözünü dinlememesi yolcunun canına mal olacağından yolcu her durumda iki tercih yerine yalnızca bir tercihe mecbur kalmaktadır. Bu da canının kurtulacağı ser menzil denen aramgahtır. Yani yolun asıl hedeflendiği sondur.

Bunun aksi hâl ve keyfiyet bir insan için kabullenilemez bir durumdur. Çünkü kurtuluş imkânı olmayan bir çölden zahmetsizce kurtuluşu beklemek ancak bir meleğin eliyle ref ref inmesini beklemektir.

Gökten ref ref inmesi Hazret-i Muhammed Peygamberin yaşadığı İsrâ ve Miraç adı verilen mucizedir. Mucize beklemek Kuran-ı Kerimin Necm Suresinin 39 ayetinde geçen "insan ancak çabasının sonucunu elde eder" ayetine muhâlifliktir. Mucizenin gelmeyeceğini bile bile mucize beklemek ancak miskinliktir. Âyete göre insan elde etmek istediği ne varsa onu kuvvetli bir istek ve azimle ve ancak çalışarak elde edebilir.

Manzumenin Dördüncü İzleği

İlk üç izlekte şair, okuyucusuna yol/yolcu/yolculuk metaforuyla içinde bulunduğu durumun farkına varması için betimleyici tasvirlerle tavsiye ve telkinde bulunmuştur. Tasviri yaparken okuyucuda eksik olan donanımları söylemsel olarak ifade etmiştir.

Dördüncü izlekte şair, "Davran artık kârbanın arkasından durma, koş" mısrasında söylediklerinin eyleme geçirilmesini istemektedir. Eylem olmadan içinde bulunduğu atalet durumunda ısrar etmesi, içinde bulunduğu hâlin dönüşümü için eyleme girmemesi muhatabın felaketine sebep olacaktır.

Çetin bir yolculukta olan kişinin en baştaki bahanesi yorgunluktur. Şair, "Menzil almışlar da yorgun, belki senden bîmecal" mısrasında yolculuğun meşakkatinden ötürü bu durumu normal karşılamakla beraber yolun uzun olması sebebiyle bir dakika bile durulmasının kabul edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Çünkü kendisiyle birlikte yola çıkanlar bu yorgunluğu bahane etmeden ilerlemektedir. Onlar ilerledikçe de manzumede ifade edilen metaforik yolcu durduğu sürece bu yolculukta geride kalacak ve tehlikeye açık hâle gelecektir.

Metaforik yolcuya geride kalmamayı ve karbâna yetişmeyi öğütleyen şair, son on mısrada sözlerinin tonunu yükseltir ve en yüksek perdeye çıkarır. Çünkü kâinata mevcut olan her şey hatta zerre "çok küçük parçacık" bile miskinlik yapmamaktadır. Her şey çalışırken yolcunun oturması bir utanmazlıktır. Yolcunun sunacağı hiçbir bahane kabul edilmeyecektir. Şairin buna baştan bir ahdi ve andı vardır.

Zerrenin, âsmanın, yerin ve göğün hiç durmadan çalıştığını dikkat çeken şair, en vurgulayıcı tonunu "Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile" mısrasıyla en zirveye çıkarmıştır. Hâlik, Allahın yaratma sıfatına bir atıftır. Allah her daim yaratma içindedir. Dolayısıyla kâinata sürekli eylemler ve eylemlerden meydana gelen eserler vardır.

Kuran-ı Keirinde Secde Suresi 7,8,9. ayetlerde "Yarattığı her şeyi güzel yaratan, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra onun soyunu, bayağı bir suyun özünden yapan, sonra onu şekillendirip ruhundan ona üfleyen Allah'tır. Size kulaklar, gözler, kalpler verilmiştir. Öyleyken, pek az şükrediyorsunuz." ifadesi geçmektedir. Allah, insanı yaratan ve kendi ruhundan üfleyendir. Bu üfleme Kuranî metafordur. Üfleme eylemi Allah'ın, keline ait olan vasıflarından insana da vermesi şeklinde yorumlanmaktadır. İnsanın elinde olan irade cüzi iradedir. Hâl böyleyken Allah'ın dahi sürekli eylem içinde olmasına rağmen insanın fitratına muhâlefet etmesi kabul edilemez.

Şairin en yüksek tonu "Ey, bütün dünya ve mâfiha ayaktayken, yatan/Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan" diye seslendiği son iki mısrada görülmektedir.

Buraya kadar olan uyarılarının muhatap tarafından hâlâ algılanmadığını ve eyleme dönüşmediğini düşünen şair, muhatabına söylenebilecek son sözleri söylemiştir. Keza önceki mısralarda geçen "leş misin", "sıkılmazsan" gibi sözceler şairin de tahammülünün sonuna geldiğinin göstergesidir.

Mehmet Âkif, İslam/Kur'an şairi olarak devrinde kabul görmüştür. Kur'an şairi kabul edilmesinin sebebi aldığı eğitim ve fitratı olabileceği gibi bazı manzumelerinin başında bir ayeti ser levha olarak yazıp daha sonra eserlerini o ayetin mealini verircesine yazmasıdır. Hâl böyleyken onun şiirlerindeki üslup, şiir söyleyen bir şairden daha çok kürsüde veya minberde konuşan hatip edasıdır. Dolayısıyla bir hikâyeyle başlayan manzumenin tonu, gerilimi hissettirerek en zirveye çıkmış sonunda şair neredeyse patlamıştır.

Mehmet Âkif Ersoy'un kendine has olan bu üslup, onun lider ve aksiyoner tarafını gösterir. Okuyucunun azarlandığı üslup aslında her okuyucu tarafından kabul edilebilir bir üslup değildir. Ama Mehmet Âkif samimiyetiyle bu üslubunu okuyucusuna kabul ettirmiştir

Mehmet Âkif Ersoy'un "Durmayalım" adlı manzumesinde Kuran-ı Kerimin otuz altıncı suresi olan "Yâ-sin" suresinin izlerini görmek mümkündür. "Ya-Sin" hitabının bazı meallerde Ey insan anlamına geldiği yazmaktadır (Bkz: Gölpınarlı, Bayraklı, Esed, Okuyan). Yâsîn suresi ölümlere okunmasıyla bilinir ama anlam bakımından Kuran-ı Kerimin bütün sureleri gibi bu sure de hayattakilere hitap eder. Mehmet Âkif, bir şiirinde "inmemiştir hele Kuran şunu hakkıyla bilin ne mezarlıkta okunmak ne fal bakmak için." mısralarıyla okuyucusunun dikkatini sunar.

Yâsîn suresinin beşinci ve altıncı ayetinde "Kur'an, ataları uyarılmamış, bu yüzden de gaflet içinde olan bir kavmi uyarman için mutlak güç sahibi, çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir (Diyanet Meali)" buyrulmaktadır. Yâsîn suresinde bu anlamlara gelen başka ayetler olmasıyla beraber son iki ayet olan 38-39. ayetlerde "Güneş kendisine ait yerleşik bir düzene göre (yörüngesinde) akıp gider. Bu, çok güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur." ifadeleri geçmektedir. Ayetler ele alındığında verilen mesajlar ve istenen edimler ortaktır. Bahsi geçen ifadeler sadece söz değil söz eylemsel edimleri salık vermektedir. Ayetler yer çalışsın gök çalışsın diye başlayan mısralarının hareket noktasıdır.

Şiir formu duygulara hitap ettiği için mesajların şiir formunda olması daha etkileyicidir. Mehmet Âkif, araştırma nesnemiz olan manzumede Kur'anın üslubunda olduğu gibi kıssaya da yer vermiş, vermek istediği mesajı kıssayla ve dramatize ederek daha çarpıcı bir biçimde vermiştir. "Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile: Bak tecellî eyliyor bin şe'n-i gûnâgûn ile" mısraları her şeyi yaratanın dahi boş durmadığını, her gün yeni döngüler ve devinimlerin olduğunu dikkat çekerken insanın boş boş durmasını kabullenemez ve eleştirir. Mehmet Âkif Ersoy'un, "Durmayalım" adlı şiiri söylemsel açıdan bahsini ettiğimiz söz eylemler üzerine kurulmuştur.

Çalışmamızda buraya kadar yapılan yorumlar birey içindir ve manzumenin birinci katmanının yorumudur.

Manzumenin ikinci katmanı kolektif yapıya yani devlete hitap eder. Mehmet Âkif, Osmanlı münevveridir. O, devletinin geçmişindeki kemâlin ve yaşadığı ândaki yerle yeksan hâlinin farkında olan münevverdir. Mehmet Âkif'in

"Donanma, ordu yürürken muzafferin ileri,

Üzengi öpmeye hasretti garbın elçileri!

O ihtişâmı elinden niçin bıraktın da,

Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?

Mısralarında idrakimize emanet ettiği söylemi manzumede vurgulamak istediği hâlin özeti gibidir. Hatta Safahat sadece bozulmuş olan yapının tekrar ikamesi üzerine kurulmuştur denilebilir.

Osmanlı Devleti takvimlere bakıldığında her ne kadar yüzyıllar boyu var olsa da kuruluşunun sonrasında yakaladığı ivmeyi bir süre sonra kaybetmiş ve duraklama dönemine girmiştir.

Duraklama önce beraberliği sonra yenilgiyi ve nihayetinde yok olmayı getirmiştir. Osmanlı Devleti son evrelerini yaşarken Mehmet Âkif, sağduyunun sesi olarak üzerine düşenleri Kuran'dan ilham alarak haykırmıştır. Kullandığı üslubu ve sözlerinin içeriği onun "İslam Şairi" unvanını almasına vesile olmuştur.

Mehmet Âkif, söylemlerini halka duyurmak ve halkı aydınlatmak amacıyla önce Sırat-ı Mustakîm sonra da Sebilürreşad dergilerini kurmuştur. Her iki derginin isim sözleri farklı olsa da anlamları aynıdır. Sırat ve Sebil yol/istikamet anlamına gelirken müstakim ve reşad da: hak/dosdoğru anlamını taşımaktadır. Yani iki derginin adı da "dosdoğru yol/istikamet" demektir. Sırat-ı Mustakim Kuranın ilk suresi olan Fâtiha'da geçer. Mehmet Âkif, yeniden dirilişin dosdoğru yolda yani Kuranın çizdiği yolda yürümekle olacağını anlatmaya çalışır.

Osmanlının çöküşünde dinin mesajlarına muhâlif olmanın etkisi büyüktür. Ehil olmayanların görev aldığı makamlar devletin işleyişini bozmuş; aklın, ilmin ve fennin hüküm sürmesi gereken her makam ifsat edilmiştir. Asrın durumu Osmanlı devleti tarafından idrak edilmezken aydınlanma çağını yaşayan Batı kendini geliştirmiş ve gözünü Osmanlının varlığına dikmiştir. Manzumede ilerleyen kabile Batılı devletlerdir. Yorgunluğu bahane eden piyade ise kurum ve kuruluşlarıyla Osmanlı devletidir. Mehmet Âkif, bütün uyarılarını önce nefesine, sonra Müslümanlara nihayetinde devlete yapmaktadır. Âkif'in serzenişi sadece yaşadığı zamana değil tüm zamanlaradır.

Mehmet Âkif'in çağırılarını Safahat'ta görebildiğimiz gibi Milli Mücadele sürecinde Balıkesir ve Kastamonu vaazlarında da görmek mümkündür.

Zaman: Mehmet Âkif Ersoy'un ilk kitabı olan Safahat, Âkif 38 yaşındayken 1911 yılında yayımlanmıştır. Durmayaalım şiiri birinci kitapta bulunduğu için 1911 yılından önce yazıldığı söylenebilir. Safahat'ın birinci kitabı dışındaki şiirlerin altında tarih görölse de Durmayaalım şiirinde tarih yoktur.

Şiirin temasına zamansal bağlamda bakıldığında tema geçmiş, şimdi ve geleceği kapsayacak bir içlemdedir.

Uzam

Manzumenin ilk satırlarında uzam olarak çöl kullanılmıştır. Fakat çöl manzumenin geneline ait bir uzam değildir. Uzam, manzumede sadece dekoratiftir. Genel anlamda uzam dünyadır. Manzume her ana ve her uzama hitap edebilir. Manzumede önemli olan zaman ve uzamdan çok metnin verdiği mesajdır.

Kelime ve Kelime Gruplarının Analizi

"Durmayaalım" manzumesinde genellikle yolculukla ilgili kelime ve kelime grupları kullanılmıştır. Bahsi geçen kelimeler: karbân (kervan), seyr, tayy, istirahat, kabile, piyade, rahl et-, sarban (deve sürücüsü), aramgâh (dinlenme yeri), menzil, çöl, yol, uzak, yakın ve seyyah gibi kelimelerdir. Merkezinde bu ve benzeri kelimeler olan bir metin, gerçek anlamda yolculukla bağdaştırılır. Metin yorumlanırken aşırı yorumdan kaçınıldığı metnin sabititesi olan yan anlamlı, mecaz anlamlı kelimelere yer verildiği görülür.

Kiplik ve Refleksivite:

Kerimoğlu, "Kiplik" kavramını bilgi kipliği ve yükümlülük kipliği olarak iki ana kategoriye ayırır. Bilgi kipliğinde, bir ifadeden çıkarılabilecek anlam veya sonuç ön plandadır. Örneğin, "Ayşe evdedir" gibi bir cümle, bağlama bağlı olarak ya kesin bir bilgiyi ya da bir olasılığı ifade edebilir. Yükümlülük kipliği ise daha geniş bir yelpazede ele alınır ve şu şekilde sınıflandırılır: 1. Yeterlilik, 2. Olanak, 3. Zorunluluk, 4. Gereklilik, 5. İzin, 6. Emir, 7. İstek, 8. Niyet veya Gönüllülük, 9. Olasılık, 10. Çıkarım ve 11. Varsayım. Bu sınıflandırma, kipliğin farklı anlam ve kullanımlarını daha detaylı bir şekilde incelemeyi mümkün kılar. (Kerimoğlu, 2020).

"Durmayaalım şiirinde yukarıdaki kipliklerden gereklilik ve zorunluluk kiplik kategorilerinin ağır bastığı görülür. Metinden çıkarılabilecek söylemler aşağıda sıralanmıştır.

Âvâre bir piyâdeyi bekler mi kâfile? Cevabı beklenmeyen soru cümlesi. Kabile, avare bir piyadeyi beklemez. Kendi hatası yüzünden geride kalan kimseyi kimse beklemez. Zamana ayak uyduramayanlar zamanın gerisinde kalır.

Ârâmğâh olur mu ki bin türlü korku var? Cevabı beklenmeyen soru cümlesi. Başlanan bir yolculuk en kısa sürede bitirilmelidir. Yolculuk esnasında dinlendiğin hiçbir yer tekin değildir. Tehlikeye açıktır. Tehlikeyi umursamazsan elindeki sermaye elden gidebilir.

Hangi müşküldür ki, himmet olsun, âsân olmasın? Cevabı beklenmeyen soru cümlesi. Himmet olunca müşküller de kolaya evrilir. Himmet genellikle görünmeyen bir elden beklenen yardımdır.

Bununla birlikte himmetin çalışma, gayret etme anlamı da vardır. Eğer çölde bir yolculuğun içindeysen çölün tehlikelerini bilerek önlemini almalısın. Eğer zamanın gerisinde kaldıysan zamanın gerektirdiği ilmi ve fenni donanıma sahip olamaz, yok olursun.

Hangi dehşettir ki insandan hirâsân olmasın? Cevabı beklenmeyen soru cümlesi. Hirasın olur. Korkmak yerine bir işin bitmesi için gereken adımlar atılırsa kişi korkudan emin olur.

İntihar etmek değilse yolda durmak, gitmemek Cevabı beklenmeyen soru cümlesi. İntihar etmektir. Yolda olan bir insanın yolculuğun gereğini yerine getirmesi gerekir. Yoldaki atalet insanın kendi kendini öldürmesinden farklı değildir. İntihar et- günlük hayatta bir kişinin kendisini zora sokması veya içinden çıkamayacağı duruma düşmesi anlamında da kullanılır.

Ölmeden olsun mu, ey miskin, bu çöller medfenin? Şiddetli tavsiye. Olumsuz bir cümlemin olumlu anlamda kullanılması. Bu çöller senin mezarın olmasın. Yukarıdaki mısranın devamı mahiyetindedir. Bir yolculuğunun gereğini yapmayan ya kendini zor durumda bırakır ya da menzile ulaşamaz.

Âsûmandan refref indirsin demektir bu melek! Beklenti. Olmayacak bir şey istemek, gayreti Allaha havale etmek. Kişinin kendisinin hiçbir şey yapmaması.

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur! Ayıplama anlamı vardır. Yer çalışıyor, gök çalışıyor. Var olan hiçbir şey çalışmadan duramaz. Çalışmamak kâinatın fitratına aykırıdır. Sen de çalışmalısın.

“Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kârban! Zorunluluk, kervan gidiyor ve sen geride kalıyorsun bu durum senin zavallı olduğunu gösteriyor. Menzile ulaşmak istiyorsan kalkmalı ve kervana yetişmelisin.

Vak’a hiçbir şey değildir; haklısın, lâkin düşün. İstek, içinde bulunduğun duruma öz eleştiri yaparak bakmalı ve çözüm aramalıdır.

Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? İçinde bulunduğun durumların farkına var, çıkarımda bulun. Yolculuğunun bitmesi dışında başka bir alternatifin yoktur.

Bunların hakkında bilmem bir bahânen var mı? Dur! Uyarı. Düşünmeli, idrak etmelisin.

Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! Zorunluluk, yolculuğu tamamla, menzile ulaş.

İbret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına: İstek, örnek ve şahit gösterme. Senden öncekilerden kalanlar sadece kalıcı eserler bırakanlardır.

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer Kesinlik.

Durumun farkına varmazsan ve gerekeni yapmazsan menzile varamazsın.

Durma, mâzî bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; Zorunluluk, uyarı. Bağlam olarak deve dikenlik bir alandan bahsedilmiştir. Çünkü bir kervanın yolculuğu anlatılmaktadır. Geçmişe saplanıp kalman, içinde dikenlik olan korkulu bir yer gibidir.

Git ki, âtî korkusuzdur, hem de kudsî hâktir! İstek, tavsiye.

Geçmişe saplanıp kalmayanlar için menzil emin bir yerdir. Yolculuğun gereğini yaparsan senin için kutsal bir haktır.

Davran artık kârbânın arkasından durma, koş! Gereklilik.

Kervana yetişmen için eyleme geçmen lazım. Pasiflikten aktifliğe geçiş. Değişim/dönüşüm

Leş misin, davranmıyorsun? Bâri Allah’tan utan! Şiddetli uyarma ve kınama.

Bunca tavsiye sonucunda hâla uyanmazsan ve gereğini yapmazsan Allah’a karşı vazifeni yerine getirmemen demektir.

Metinlerarasılık: *metinlerarasılık*: (Fr. *intertextualité*; İng. *intertextuality*, İt. *intertes- tualità*). Bir metnin bir başka metin içinde etkin olarak var olması; birçok metnin alıntı, telmih (kimi kez de *intihâl*) yoluyla aynı anda aynı yerde kurduğu birliktelik ilişkisi (Rifat, 2018, s. 198).

metinlerarasılık içeren beyitler şunlardır:

Ser-menzil-i merâma varır durmayıp giden;

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada,

Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın!

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer

Yukarıdaki üç beyit Edirne'li Hatemi'ye ait olan "Tiz-i refât olanın pâyine dâmen dolaşır /Erişir menzil -i maksûduna aheste giden" beyitlerine anlam olarak uzaksa da lafzen yakındır.

Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken ısrârına. Bu beyit İstiklal Marşımızdaki "Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım; Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım." Dizelerini anımsatır.

Âsûmandan refref indirsin demektir bu melek! Refref, Süleyman Çelebinin "Mevlid" adıyla bilinen "Vesîletü'n-Necât" adlı eserinde: "Söyleşürken Cebrâil ile kelâm geldi Refref önüne verdi selâm" mısralarında geçer. Bu şiirde Kuranda geçen "Miraç" bahsi anlatılır.

Git ki, âtî korkusuzdur, hem de kudsî hâktir! İstiklal Marşındaki hakkıdır hakka tapan milletimin istiklal mısralarını anımsatmaktadır.

3. Sonuç:

Söylem çözümlemesi, dilin bağlamı içinde anlamın çözülmesi ve yorumlanmasını ifade eder. Yöntem, dilin bir toplumsal ve kültürel pratiğin parçası olarak nasıl işlediğini anlamayı hedefler. Söylem çözümlemesi yapılan bir metinde, söylenenin ötesine geçilerek, söylenmek istenenler ve söylenenlerin arkasındaki anlamlar açığa çıkarılmaya çalışılır. Söylemin biçimi ve içeriği, söylemi üreten kişinin toplumsal konumu ve dil kullanımıyla doğrudan ilişkilidir. Mehmet Âkif Ersoy'un eserleri de söylem çözümlemesi açısından zengin analiz alanı sunmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy, sadece bir şair değil, aynı zamanda Türk milletinin tarihsel ve toplumsal mücadelesine derinlemesine tanıklık eden mütefekkidir. İstiklal Marşı, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin sembolü olarak onun en önemli eserlerinden biri olmuştur. Ancak, Âkif'in bu eseri yazarken kullandığı dil ve söylem anlayışı, onun tüm edebi mirasında olduğu gibi, karmaşık ve çok katmanlıdır. Safahat, Âkif'in düşünsel dünyasını, estetik anlayışını ve toplumsal eleştirisini en açık şekilde ortaya koyan eseridir. Bu çalışmada, Safahat içerisindeki "Durmayalım" başlıklı manzume özelinde söylem çözümlemesi yapılmıştır. "Durmayalım", hem içerik hem de biçim açısından, Âkif'in toplumsal sorunlara karşı duyduğu derin endişeyi yansıtan bir metindir. Âkif'in kullandığı dil ve üslup bireysel çağrı olmanın ötesinde toplumun kolektif bilincine hitap eder. Manzumenin dilindeki anlam katmanları, söylemi üreten kişinin toplumsal konumunun ve sosyal sorumluluğunun yansımasıdır. Âkif'in kullandığı kelimeler, sadece bireysel mesaj vermekle kalmaz, aynı zamanda toplumun ahlaki ve dini değerlerine, millî kimliğine ve toplumsal dayanışmasına atıfta bulunur. Metnin anlamı, sadece dilsel unsurların ötesinde, bir toplumsal ve kültürel söylem olarak şekillenir. Ayrıca, açık bir anlatım olmasa da çağın gerisinde kalan Osmanlı devletinin anlatılmasıyla, metnin derinlikli analizi yapılabilir ve manzumenin tarihi, sosyolojik, teolojik ve psikolojik referansları ortaya çıkarılabilir.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): 1. Yazar %51, 2. yazar %49 oranında çalışmaya katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Barthes, R. (1996). *S/Z*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çakır, A. (2020). *Söylem analizi*. Konya: Palet Yayınları.
- Dalkılıç, B. (2017). *Mehmet Âkife göre mantık yanlışları*. Konya: Kendözü.
- Elbirlik, T., & Karabulut, F. (2015). *Söylem kuramları: Bir sınıflandırma çalışması*. Dil Araştırmaları, 9(17), 31-50.
- Erkman-Akerson, F. (2005). *Göstergebilime giriş*. İstanbul: Multilingual.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse*. London: Routledge
- Gee, J. P. (2005). *An Introduction to discourse analysis: Theory and method* (2nd Edition). New York: Routledge.
- Gür, T. (2013). *Post-Modern bir araştırma yöntemi olarak söylem çözümlemesi*. Zeitschrift für die Welt der Türken, 185-202.
- Harris, Z. (2002). *Discourse analysis*: Language 28(1952), 474-494
- Kalelioğlu, M. (2020). *Yazınsal göstergebilim*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Kerimoğlu, C. (2020). *Kiplik ve kip*. 2020: Pegem Akademi Yayınları.
- Kocaman, A. (1996). *Dilbilim söylemi*. A. Kocaman içinde, *Söylem Üzerine* (s. 1-16). Ankara: Hitit Yayınevi.
- Phillips, N., ve Hardy, C. (2002). *Discourse analysis*. Londra: Sage Publications
- Rifat, M. (2019). *XX. Yüzyılda dilbilim ve göstergebilim-2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2018). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü*. İstanbul: Alfa.
- Rifat, M. (2019). *Roman kurgusu ve yapısal çözümleme*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sözen, E. (2017). *Söylem*. İstanbul: Profil Kitap.
- Sarıca, Mve Sarıca, N. (2021). *Göstergebilim anlama yolculuk*. Konya: Çizgi.
- Uçan, H. (2006). *Yazınsal eleştiri ve göstergebilim*. Ankara: Hece Yayınları.
- Yücel, T. (2019). *Anlatı yerlemleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yücel, T. (2015). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları.